

een nieuw geluid in de sociologie

Bart van Heerikhuizen

Reeds enige tijd deden geruchten de ronde als zou *Mens en Maatschappij*, "driemaandelijks tijdschrift voor sociale wetenschappen", zorgwekkende aftakelingsverschijnselen vertonen. Slechts hoogst zelden kon men er de laatste tijd werkelijk belangwekkende artikelen in aantreffen en sommigen voorspelden dan ook op sombere toon een spoedig verschijnen van het laatste nummer en daarmee het verscheiden van het blad. Minder zwaar-moedige geesten betwijfelden zulks, maar dat er iets te gebeuren stond -ten goede of ten kwade- daarover waren alle partijen het eens.

U zult inmiddels wel iets hebben vernomen over de gedaanteverwisseling van *Mens en Maatschappij*, een bijzonder drastische koerswijziging, die wij zonder aarzelen als een verandering *ten goede* zouden willen karakteriseren. *Mens en Maatschappij Nieuwe Stijl* (hierna aan te duiden als M & M (n.s.)) heeft sinds kort een nieuwe redactie en nieuwe medewerkers, het weet zich gesteund door een nieuwe vereniging en in dit eerste nummer van de nieuwe era presenteert het zich met een trots redactioneel voorwoord.

In "Ter Inleiding" wordt benadrukt dat M & M (n.s.) vanaf nu niet meer hoofdzakelijk aan sociologie gewijd zal zijn, maar aan een veelheid van wetenschappen, die "op velerlei wijze met elkaar verband houden en in elkaar grijpen". Hierna volgt een hartverwarmend pleidooi voor de multidisciplinaire probleem-benadering, die men in de contemporaine sociologie zo node mist: "Wetenschappelijke arbeidsverdeling moge leiden tot afbakening in bepaalde gebieden, de problemen noch ook onze belangstelling storen zich aan deze grenzen, welke trouwens steeds iets willekeurigs behouden".

Voorts wil de redactie, dit in tegenstelling tot het tot dusverre gevoerde beleid, dat de bijdragen zo geschreven zijn dat ze "tevens geschikt zijn, de belangstelling te wekken van niet-deskundigen in de strikte zin van het woord". Ook degenen, die niet in de wetenschap werkzaam zijn, maar "toch belang stellen in de problemen, die betrekking hebben op de mens en de maatschappij" moeten worden geboeid door de artikelen in het nieuwe M & M. De koers is hier dus werkelijk 180° gedraaid. De poly-paradigmatische situatie in de sociologie wordt tot hoeksteen van het redactiebeleid: men heeft ervoor gezorgd "de verschil-

lende richtingen te doen vertegenwoordigen", omdat -zoals terecht wordt opgemerkt- "vooral op het terrein der sociale wetenschappen geenszins eenstemmigheid heerst". Confrontatie der stromingen is nu ook de strijdkreet van M & M (n.s.).

Wenden wij ons tot de inhoud van dit eerste nummer. Opmerkelijk feit is dat de bijdragen zonder uitzondering van de hand van veelbelovende maar nog vrijwel onbekende talenten zijn. Zo worden meerdere stukken geschreven door de *coming young man* in de Nederlandse sociologie: S.R. Steinmetz. (Sommigen zijner bewonderaars gaan zelfs zo ver hem *grand old man* te noemen, maar dit lijkt ons een weinig prematuur). Met de overmoedigheid, de jeugd eigen, pakt Sebald Steinmetz uit tegen de hedendaagse sociologen en hun *self-proclaimed* crisis. Als één van zijn maatstaven bij het beoordelen van sociologisch werk noemt hij "of het geveene wel werkelijk werk, uitkomst van arbeid, onderzoek (is), en niet maar... literatuur, neerschrijven van opvattingen en meningen, ervoor of ertegen, waar de lezer het ook weer mee eens kan zijn of niet en zo *ad infinitum*. Uitzondering is dergelijk geschrijf in wat zich uitgeeft voor sociologie nog lang niet".

Het is een polemische geest, deze Steinmetz: sociologische handboeken doet hij af als "Baedekers voor onontgonnen, onbekend land", van Comte wordt zijns inziens "veel te veel gewag gemaakt", Simmel acht hij "een betreurenswaardige verschijning in de wetenschap" en zijn opmerking dat een zeker boek "gelukkig zonder Freuderei" is geschreven doet vermoeden dat we hier in elk geval niet te maken hebben met een lid van de Weense delegatie.

De schrijver, die vaak met enige pathetiek pleit voor streng empirisch onderzoek (zijn 19de eeuwse positivistische uitgangspunten danken meer aan het werk van Comte dan Steinmetz genegen is te erkennen), toont een onverwachte sympathie voor "het uitvinden en handig toepassen van listige waarnemings- en onderzoekingsmethoden" en zijn gebrek aan *dédain* voor min of meer journalistiek werk waarin de auteur toont dat hij zijn veld van onderzoek "intiem kent" doet zelfs een beetje gewildmodieus aan.

In een intelligent en ironisch verslag van de sociologenconferentie de Wenen maakt Steinmetz de juiste opmerking dat sociologie in Amerika in de mode is. Hij vervolgt dan: "Men is ervoor, ook er achter? Is het nodig een strikte definitie en ompaling van het vak te geven, wat het is en wat niet? Kunnen de resultaten niet later in- en toegedeeld worden? Zeker, dat kon best, als... ze er waren! Waren er reeksen van werkelijke onderzoekingen met wel gegronde resultaten, met openbaringen en ontdekkingen van nieuwe feiten, samenhangen, regelmatigheden, inzichten, streng bewezen in scherp onderzoek... Ja, dan kon de definitie van het vak best later komen en zou zij dan beter kunnen wezen. In woestijnen behoeven de grenzen niet zo nauwkeurig getrokken te worden". Daar kunnen sociologen voor wie de aard, het bestaansrecht, de begrenzingen en de crisis-

symptomen van de sociologie het voornaamste sociologisch probleem vormen, even over nadenken.

Sebald Steinmetz schijnt de drijvende kracht te zijn achter M & M (n.s.). Zoals wel vaker het geval is met beginnende blaadjes, schrijft deze socioloog in zijn eentje een groot deel van dit nummer vol. Zo polemiseert hij op een andere plaats met A. Lysen over de benoeming van een befaamd marxist tot bijzonder hoogleraar in de sociologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. In tegenstelling tot Lysen meent Steinmetz dat het gevaar van een niet-objectieve sociologie (we nemen hier zijn terminologie over, het is niet de onze) zowel van de zijde der niet-socialisten dreigt als van die der socialistten. Hij vraagt: "Loopt ook de socioloog uit het liberale of het kerkelijke kamp niet het gevaar van de eis der objectiviteit af te wijken, en zou dus geen tegenwicht gewenst zijn"? Waar het volgens hem om gaat is de vraag of de sollicitant voldoet aan een paar strenge eisen: "kennis en wetenschappelijke zin, d.i. eerlijkheid en kritiek. Deze zijn strikt onmisbaar, maar de neiging komt wel voor, ten opzichte van andere opvattingen en conclusies dan de eigen aanmerkelijk strenger te wezen. En die neiging bestaat niet alleen bij de socialistten. De Boze is listig. Laat de nieuwe man zo socialistisch zijn als hij maar wil, als hij maar hoog staat in de wetenschap en niet slechts in de propaganda. Zou Dr. Lysen Marx toegelaten hebben als Hoogleraar?" Dit stuk is een toonbeeld van de scherpzinnige polemieken, die de laatste tijd in M & M (o.s.) zo jammerlijk ontbraken.

Het is ons om redenen van ruimte niet vergund om uitvoerig op de bijdragen van andere nieuwkomers als Ter Veen, Von Schmidt en Valkhoff in te gaan. Wel moeten wij aandacht schenken aan het feit dat in deze golf van vernieuwingsdrift ook nog een nieuwe organisatie is opgericht: De Nederlandse Sociologische Vereniging. Het is wel duidelijk dat deze NSV de al vele jaren bestaande NSAV zal gaan beconcurreren en de rede, die een andere opkomende ster aan het Nederlands sociologen (en criminologen-) firmament, W.A. Bongger, bij de oprichting hield, klinkt dan ook als een regelrechte oorlogsverklaring.

Terwijl de NSAV voornamelijk sociologen en antropologen onder haar leden telt, wil de NSV haar naam oneer aandoen door "een trefpunt te worden van de beoefenaars van alle maatschappelijke wetenschappen". Bongger zegt: "Differentiatie en specialisatie hebben hun werk gedaan" en wijst er op dat "aan vervaande arbeidsverdeling nadelen, ja zelfs gevaren verbonden zijn". Deze wil de NSV bestrijden: "Alle maatschappelijke wetenschappen, sociale economie en ethnologie, geschiedenis in al haar vertakkingen en zoveler andere vinden er haar plaats in (in de NSV). De schotten en schotjes, die in Europa deze wetenschappen verdeeld houden, zijn daar weggevallen". Wanneer we dit lezen kunnen we ons voorstellen dat de conferenties van de NSV boeiender zullen worden dan die van de NSAV -maar wellicht zal deze concurrentie op de oude NSAV een stimulerende werking hebben.

Van de NSAV kan iedereen lid worden, die een doctoraalexamen heeft afgelegd of zich daarop voorbereid (over de vraag hoe ruim die laatste formule moest worden opgevat bestond verschil van mening op de ledenvergadering van eind '74) en die bereid is de pittige contributie te betalen. Van de NSV zal men alleen lid kunnen worden "op uitnodiging van het bestuur". Toegelaten wordt uitsluitend diegene, die "door zijn publicaties getoond heeft een ernstig beoefenaar ener sociale wetenschap te zijn". Men wil scherp selecteren in dit gebied waar "op verschrikkelijke wijze geliefhebberd (wordt)".

Ook hier aanvaardt men de polyparadigmatische situatie als een gegeven: "aanhangers van alle scholen en richtingen zijn ons welkom". Maar wat wordt dan het selectie criterium?

Studenten en pas afgestudeerden kunnen om te beginnen niet als leden worden geaccepteerd. Verder wil men hen, "die *uitsluitend* praktisch op het gebied der maatschappij werkzaam zijn" niet toelaten. De leden van de vereniging houden zich niet bezig met "toegepaste wetenschappen" en zeggen met een soort trots, die in deze dagen helaas zeldzaam dreigt te worden: "*Wij* zijn nu eenmaal theoretici zonder meer". Kennelijk heeft men het niet begrepen op de afgestudeerden van sociale academies, vormingsleiders, maatschappijhervormers en andere politici.

Evenwel, ook de beoefenaren van wat Mills "abstracted empiricism" noemde vinden "de stoel voor de deur gezet" met als motief: "tot onze vereniging kunnen evenmin zij behoren, die menen dat op het gebied der maatschappij men nimmer verder kan gaan dan materiaal verzamelen en beschrijven".

De laatste groep van verbannen bestaat uit de ook in M & M (n.s.) gehoorde definitie-priegelaars: "Ten slotte kunnen wij in deze vereniging ook die sociale filosofen missen welke menen dat, voordat men aan het onderzoek gaat, eerst diepzinnige vragen als daar zijn: 'Wat is de maatschappij?', 'Wat is de maatschappijwetenschap?' volledig beantwoord moeten worden. Als de natuurwetenschappen haar taak eerst zouden aangevat hebben wanneer de vraag 'Wat is de natuur?' beantwoord was, zouden zij waarschijnlijk nu even ver zijn als toen. Daar passen wij voor".

Zulke gespierde taal is in de Nederlandse sociologie sedert lang niet meer gehoord. Deze heldere klaroenstoot verschaft de luisteraar plotseling een overweldigend gevoel van hoop, moed en trots op zijn *au fond* zo *prachtige* wetenschap. Wij wensen de NSV een glorieuze toekomst!

Ten slotte een minder voornaam kritiekpunt. Het valt te betreuren, dat een sympathiek nieuw tijdschrift als M & M (n.s.) toegeeft aan de modegril om eigenzinnige spellingen te gebruiken. Soms wordt het lidwoord "de" verlengd tot "den", elders verdubbelt men klinkers volgens een zeer inconsequent systeem, op weer andere plaatsen ziet met ineens "sch" staan, waar een "s" op zijn plaats is. (Men heeft bij voorbeeld het onzalige idee

gehad om de naam van het blad te wijzigen in *Mensch en Maatschappij*. Wij wijzen deze capriolen af en geven aan de voorkeurspelling (waarin we de citaten ook hebben overgezet) de voorkeur. Maar dit ter zijde. Het nieuwe M & M is een blad aan het worden dat beslist de moeite van het lezen loont, iets wat men van M & M (o.s.) niet vaak kon zeggen. Het kan zich inderdaad ontpoppen als een gevaarlijke concurrent van het A.S.T. Uit commerciële overwegingen zouden we misschien moeten hopen dat dit nummer eenmalig zou blijven en het oude M & M hierna onverstoorbaar voort zou sukkelen langs de onverbiddelijk neergaande weg. Maar nee, het vak is ons waarlijk te dierbaar om zulk een infame wens te koesteren.

+ + + +

T H E O R I E - P R A X I S C O N G R E S V . U .

Op 19, 20 en 21 november 1975 vindt in de aula van de Vrije Universiteit het **Theorie en Praxis** congres plaats. Aan de hand van een centrale probleemstelling komen verschillende sociologie-concepties aan de orde. Binnen de hedendaagse sociologie blijkt het probleem van de relatie tussen theorie en praktijk van fundamenteel belang. De relevante sociologische opvattingen zullen dan ook ondervraagd worden op hun impliciete en expliciete gedachten omtrent die relatie binnen de sociologie. Het is daarbij de bedoeling dat het congres zowel toelichtend als verdiepend van karakter zal zijn. Daarom is het aantal sociologische "richtingen" en de daarbij behorende sprekers beperkt gehouden om genoeg ruimte te hebben voor een serieuze discussie met alle aanwezigen.

Opdat alle bezoekers de mogelijkheid zullen hebben om zich van te voren al enigszins te oriënteren, zal er een congresmap uitgegeven worden. Deze map behandelt de probleemstelling van het congres en de theoretische achtergronden van de verschillende sprekers.

De opvattingen die op het congres aan de orde zullen komen zijn de volgende:

- 19 november: "Fenomenologie en sociologie", Prof. T. Luckmann (Konstanz) en Prof. D. Silverman (Londen).
- 20 november: "Dialektiek en sociologie", Prof. A. Schmidt (Frankfurt) en Drs. A. Kwast (Amsterdam).
- 21 november: "systeemtheorie en sociologie", Prof. N. Luhmann en Prof. C. Offe (beide Bielefeld).

Inschrijving (inclusief uitgebreide congresmap) : f 7,50

d.m.v. giro (betaal) kaart / betaalcheque aan:

THEORIE-PRAXIS CONGRES VU
Postbus 5769,
A m s t e r d a m.

Voor verdere informatie: Postbus 5769, Amsterdam.